

OBRAZAC ZA DOSTAVLJANJE SVJEDOČANSTVA

Ime i prezime autora

Sanjin Musa

Kratka biografska bilješka (do 250 znakova s razmacima)

Sanjin Musa doktor je medicine i epidemiolog, voditelj Službe za epidemiologiju zaraznih bolesti u Zavodu za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine i izvanredni profesor epidemiologije na Medicinskom fakultetu SSST Univerziteta u Sarajevu.

Fotografija autora (kvalitetne rezolucije, po mogućnosti portretnu, s ravnim licem i neutralnom pozadinom)

Osobno svjedočanstvo (do 8.000 znakova s razmacima)

Sjećanja na pandemiju COVID-19: od prvih informacija do imunizacije

Sjećam se...

još uvijek brojnih događaja iz vremena pandemije COVID-19, bilo kao profesionalne izazove, bilo kao snažna emotivna iskustva. Za potrebe ove *Monografije* izdvojio sam nekoliko njih. Upravo su profesionalni značaj i snažan osobni dojam bili osnovni kriteriji za uključivanje pojedinih događaja u ovaj tekst, uz svjesnu namjeru da tekst zadrži kronološki slijed.

Bila je veljača 2020. godine. U zgradi Ujedinjenih naroda u Sarajevu održan je *online* sastanak, odnosno izravna veza s kolegama iz Wuhana za zdravstvene djelatnike zemlja regije, u organizaciji kineskoga veleposlanstva. O neuobičajenim slučajevima upale pluća u tome kineskome gradu čitali smo u prosincu. Već početkom siječnja izdali smo prvo priopćenje za medije, upozoravajući na događaje koji se razvijaju te na pojačan opreza pri putovanjima. Tada su se nizala pitanja na koja još nije bilo jasnih odgovora: Kolika je smrtnost? Kako se virus prenosi? Postoje li asimptomatski slučajevi? Ipak, jedno je čitati vijesti i stručne izvještaje. Nešto je sasvim drugo slušati kolege koji dolaze s prve crte odgovora. Kada su kolege iz Wuhana počele prikazivati brojke i opisivati borbu za zbrinjavanje pacijenata, nagli priljev oboljelih i napore zdravstvenoga sustava, ozračje u dvorani promijenilo se. Odjednom je sve postalo daleko konkretnije i realnije, a ono što je

do tada djelovalo kao udaljeni epidemiološki scenarij, počelo je dobivati jasne obrise prijetnje i u našem okružju.

Na sastanku je bilo nekoliko kolega iz Bosne i Hercegovine. Nakon povratka, pod snažnim dojmovima, morao sam izvijestiti kolege, suradnike i tijelo formirano za odgovor o dolazećoj prijetnji. Trebalo je prenijeti poruku o javnozdravstvenoj prijetnji koja se očekuje u skorome razdoblju te naglasiti potrebu da se ubrazano radi na pripremi odgovora. Ljudi imaju prirodnu sklonost podcijeniti rizik. Ako se rizik ne prepozna, ne osjeća se ni prijetnja. Percepcija rizika snažno utječe na preventivna ponašanja pojedinaca, no način na koji ljudi doživljavaju rizik često nije u skladu s realnom razinom opasnosti. Modeli krizne komunikacije naglašavaju da je razumijevanje percepcije rizika ključno za učinkovit odgovor na javnozdravstvene prijetnje. Tijekom pandemije pokazalo se da je upravo upravljanje percepcijom rizika usko povezano s jednim od najvažnijih elemenata kriznoga odgovora, a to je povjerenje javnosti. Jako puno energije ulagali smo u komunikaciju.

Sjećam se prvih potvrđenih slučajeva u Bosni i Hercegovini: Banja Luka, Zenica, Orašje, Bihać. Počele su aktivnosti praćenja kontakata... Upravo je u Bihaću zabilježen slučaj oboljeloga taksiste, no nije moglo pouzdano utvrditi kako je došlo do zaraze. Ovaj slučaj nismo mogli povezati s poznatim kontaktom ili importiranim slučajem, virus se počeo prenositi unutar zajednice. Čovjek se teško razbolio, završio na respiratoru i dugo vodio iscrpljujuću borbu za život, iz koje se, srećom, uspio izvući. Situaciju je dodatno otežavala činjenica da je njegova trudna supruga također bila zaražena. Kod nje je bolest, srećom, imala blag tijek, ali tih dana pratili smo razvoj događaja s velikom zabrinutošću. U početku se o COVID-19 znalo vrlo malo, a iskustva iz ranijih epidemija upozoravala su na to da trudnice mogu imati povećan rizik za teže oblike virusnih infekcija zbog imunoloških i fizioloških promjena koje trudnoća nosi. Toga se slučaja jako dobro sjećam. Već u prvim mjesecima pandemije postalo je jasno da bolest ne pogađa sve skupine stanovništva jednako. Kod većine djece infekcija je prolazila s blažim simptomima, što je tada predstavljalo važno olakšanje u atmosferi opće neizvjesnosti. S druge strane, starije osobe i kronični bolesnici pokazali su se kao najranjiviji dio populacije. Pandemija je vrlo brzo podsjetila na jednu od osnovnih osobina zaraznih bolesti: da je kontrola zaraznih bolesti uvijek interes zajednice te da nije samo individualno pitanje i odluka. Vrlo brzo brojke su počele rasti, uspostavili smo elektroničku bazu u kojoj su slučajevi obolijevanja od COVID-19 prijavljivani i praćeni u realnome vremenu. Podatci su bili svima dostupni. Krizni stožer imao je svoju važnu ulogu, kao i u drugim zemljama u ovakvim krizama. Redovito su održavani sastanci koji su se, ovisno situaciji, kretali od vrlo napetih do uglavnom konstruktivnih rasprava u kojima su se mjere usvajale konsenzusom. Među njima su bile i mjere o kojima se prije govorilo samo kao o teorijskim mogućnostima javnozdravstvenoga odgovora ili prilikom vježbi, kao što su zabrane ulaska u zemlju, karantena ili zatvaranje škola. Sve navedeno koristilo se kako bi se spriječili unos i širenje virusa unutar zajednice, što znači i smanjenje broja hospitaliziranih slučajeva i pritisak na zdravstveni sustav, odnosno pružila adekvatna skrb onima kojima je bila najpotrebnija.

Jedan mi je sastanak posebno ostao u sjećanju. Bio je zakazan u nedjelju ujutro. Toga jutra, kada sam se probudio, vijest je bila da je Zagreb pogodio snažan potres. Sjećam se slike porodilja koje stoje ispred bolnice, na otvorenome prostoru, u trenutku kada su i one i novorođenčad bili posebno ranjivi. To nedjeljno jutro bilo je tmurno i teško. Svi članovi Kriznoga stožera stigli su na sastanak vidno

potreseni. Osjećala se kombinacija profesionalne odgovornosti zbog krize u kojoj se nalazimo i ljudske pogođenosti još jednom prirodnom katastrofom koja je ugrozila živote i osnovne uvjete sigurnosti. U tim trenucima bilo je jasno koliko je važno imati organiziran i funkcionalan sustav za odgovor na krize te koliko je važan princip solidarnosti. A sve se to događalo na početku pandemije, kada je bilo neizvjesno kako će izgledati njezin nastavak.

Sjećam se, također, prvoga treninga za zdravstvene radnike koji je bio organiziran povodom početka kampanje cijepljenja protiv COVID-19, što je u tome trenutku označavalo i početak izlaska iz akutne faze pandemije. Bio je siječanj 2021.

godine. Očekivali smo prve isporuke cjepiva putem COVAX mehanizma, a usporedno je trebalo osigurati i sve logističke preduvjete, uključujući i uspostavu ultrahladnoga lanca za određene vrste cjepiva.

Nažalost, pokazalo se da internacionalizam i globalna solidarnost imaju svoja ograničenja. Zemlje, posebno one koje su razvile i proizvodile uspješna cjepiva protiv COVID-19, zadržavale su ih prvenstveno za potrebe vlastitoga stanovništva, nastojeći što brže ostvariti visoke obuhvate imunizacijom. To je dovelo do problema u distribuciji te globalne nejednakosti u pristupu ovim cjepivima. I to u trenutku kada je došlo do zamora od pandemije i sve niže privrženosti javnozdravstvenim i društvenim mjerama. Prvo cjepivo stiglo je u ožujku, uz velike napore da prvo stigne do određenih najprioritetnijih skupina, što je također bio velik izazov. Tijekom ljeta cjepivo je postalo široko dostupno svima. Sjećam se dugih redova ljudi koji su strpljivo čekali primiti cjepivo.

Ipak, taj je trening u isto vrijeme pokazivao visoku razinu spremnosti, profesionalizma i predanosti zdravstvenih radnika koji su bili uključeni u proces odgovora. Ta motiviranost koju sam tada osjetio, unatoč svim ograničenjima sustava, predstavlja jednu od ključnih snaga svakoga zdravstvenoga sustava i razlog za profesionalni ponos. Briga o pripravnosti i odgovoru na javnozdravstvenu prijetnju i otpornom zdravstvenom sustavu nije samo tehničko ili organizacijsko pitanje, nego jedan od temeljnih uvjeta funkcioniranja i stabilnosti svakoga društva. Tu lekciju ne treba zaboraviti.

Fotografija svjedočanstva (u visokoj rezoluciji, po mogućnosti povezanu s razdobljem ili iskustvom o kojem se piše)

Kratak opis fotografije svjedočanstva (uključujući mjesto, vrijeme i osobe prikazane na fotografiji, ako su poznati)

Prvi trening za zdravstvene radnike povodom početka kampanje imunizacije protiv COVID-19. Sarajevo, 1/2021.

Jezična lektura:	bosanski	Hrvatski DA	srpski
-------------------------	----------	--------------------	--------